

ОСВІТА ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УКРАЇНІ

Богдан Тетяна Миколаївна

кандидат педагогічних наук, доцент
доцент кафедри дошкільної та початкової освіти
Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

Желай Вікторії Олександрівни

Студентка I курсу магістратури спеціальності «Дошкільна освіта»
Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
Чернігів, Україна

На сьогодні багато культур визнали, що гармонія з природою, навколишнім середовищем та екологією є невід'ємною необхідністю для суспільства. Але ресурси екології, економіки та соціальні майже вичерпані, і якщо ми надалі не будемо нічого робити, це призведе до повного руйнування Всесвіту.

Серед основних глобальних проблем виділяють:

- викиди парникових газів, що призводить до зміни клімату;
- забруднення прісної води;
- вирубування лісів, засуха;
- міграція населення та його зростання;
- потреба в знищенні сміття;
- забруднення повітря;
- деградація ґрунтів та екосистем;
- хімічне та радіоактивне забруднення;
- урбанізація;
- вичерпання природних ресурсів;
- порушення біогеохімічних циклів;
- поява нових захворювань та їх розповсюдження тощо.

В Україні як і в усьому світі існує програма для сталого розвитку, яка задовольняє потреби сьогодення та не шкодить майбутньому. Іншими словами це розвиток, який збереже ресурси нашої Землі і допоможе запобігти цих глобальних проблем. Україна є 55-ю країною, яка приєдналась та підписала Стратегію для сталого розвитку в своїй державі.

Сталий розвиток формувался поступово, особливо став набирати обертів у 70-80 роках. Проблеми сталого розвитку суспільства та їхні теоретичні основи досліджували як зарубіжні науковці, так і вітчизняні а саме: Б. Буркинський, З. Герасимчук, М. Гребенюк, М. Голубець, Б. Данилишин, С. Дорогунцов, В. Міщенко, В. Прадун, В. Степанов, А. Тихонов, В. Трегобчук, С. Харічков, В. Шевчук та інші.

Метою сучасної дошкільної освіти в Україні є формування багатогранної, розвиненої, особистості, яка спроможна діяти та жити у даний час у довкіллі яке змінюється, яка орієнтована на освіту сталого розвитку, про це наголошено у

нормативних освітніх документах: «Про дошкільну освіту», «Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 р.», «Базовий компонент дошкільної освіти» тощо.

Вчені-дослідники такі як: О. Безсонова, Л. Бурбела Н. Гавриш, С. Іванчук, М. Махмутов, М. Мелман, А. Муратов, Н. Миськова, О. Орлова, О. Пометун, О. Саприкіна, І. Суценко, О. Тавстуха досліджували можливості формування у дітей дошкільного віку навичок життя в контексті сталого розвитку.

Сталий розвиток в Україні досліджували також: І.М. Вахович, В.М. Боголюбов, І.М. Вахович, З.В. Герасинчук, Б.М. Данилишин, С.О. Криниця, С.А. Лісовський, Л.Ц. Масловська, Л.Е. Піскунова, В.А. Прилипко, А.П. Садовенко, В.І. Середя та інші.

Дослідниками ідеї освіти для сталого розвитку були: Т.М. Смаригіна, О.І. Пометун, Л.М. Пилипчатіна, А.Д. Цимбалару, Г.Х. Блундланд. Ідеї освіти сталого розвитку для дітей дошкільного віку дослідниками є: Н.В. Гавриш, О.В. Саприкіна, О.І. Пометун.

Питання підготовки педагогів до викладання питань сталого розвитку розробляють І. Баранова, І. Бондарук, Г. Жирська, І. Осадченко, О. Пометун, І. Січко, А. Степанюк та ін.

Освіта для сталого розвитку дітей дошкільного віку вперше повноцінно стартувала в Україні у 2019 році посібником «Дошкільнятам - освіта для сталого розвитку». Посібник містить опис змісту, теоретичні обґрунтування, мету, завдання, ідеї, організація навчального процесу орієнтованого на сталий розвиток. Дана програма уже впроваджується в закладах дошкільної освіти, як відомо на 2020 рік уже більше 600 дитячих садочків України працюють за даною програмою. Розробники даної програми - професор, доктор педагогічних наук Н. Гавриш та професор, доктор педагогічних наук О. Пометун. [1, с.1-3].

Освітні завдання освіти для сталого розвитку в закладах дошкільної освіти:

1. Мотивувати дошкільників до певної моделі поведінки орієнтованих на сталий розвиток.
2. Формувати початкові уявлення у дітей дошкільного віку про дії та поведінку в контексті сталого розвитку, для свідомого вибору власного життя.
3. Формувати усвідомлення дітей про економічне використання ресурсів, для збереження природи та суспільства в майбутньому.

Щоб реалізувати всі завдання в дії потрібен не тільки методичний матеріал, а щоб дорослі а саме: вихователі, вчителі, викладачі, які навчають в першу чергу самі дотримувалися всіх правил для сталого розвитку. Сталий розвиток - це цілий напрям освіти, який формує певну модель поведінки, яка дозволяє, не знижувати сьогоднішній рівень життя і дбати про майбутнє покоління.

Великий внесок в освіту для сталого розвитку вклала О. Висоцька - доктор філософських наук, яка у 2011 році випустила науково-методичний посібник «Освіта для сталого розвитку». Посібник призначений для вчителів, вихователів, науково-педагогічних працівників, науковців, аспірантів. Науково-методичний посібник покликаний сприяти формуванню знань про сутність, зміст, методи та технології випереджаючої освіти для сталого розвитку [2, с. 2].

Найбільш розповсюдженим сьогодні є поняття О. Висоцької сталого розвитку (англ.- sustainable development) як стабільного спрямованого розвитку економічної та соціальної сфер при раціональному використанні екологічних ресурсів [2, с. 8]

Формувати у дошкільнят стиль повсякденного життя, щоб відповідав потребам сталого розвитку суспільства, щоб дотримуватися мети цього руху. Освіта для сталого розвитку не лише інформує, але і формує нову модель поведінки і звички дітей дошкільного віку які відповідатимуть даному напрямку.

Метою статті є педагогічні умови впровадження освіти для сталого розвитку дітей дошкільного віку на сучасному етапі в Україні.

Як ми уже зазначили, сталий розвиток – це гармонійний розвиток навколишнього середовища та суспільства, коли вирішуються проблеми не тільки економічні та соціальні, а й враховуються закони природи це і є основною ідеєю і має таку формулу:

людина → суспільство → природа → гармонія

Але ці ідеї можуть бути виконані тільки тоді коли все суспільство стане «Мислити глобально, і діяти локально» і зрозуміє, що у нашому Всесвіті все взаємозв'язане. Тому нашим завданням є виростити наступне покоління економічно грамотним. Головним обов'язком є формування у дітей дошкільного віку певної системи цінностей, які відповідають сталому розвитку вже сьогодні і починати діяти потрібно з закладів дошкільної освіти. До цієї роботи обов'язково слід залучати батьків. Такий стиль життя формується поступово :

сталі дії → звички → модель поведінки → модель життя

Сталий розвиток реалізується освітньою педагогікою емпайерменту – напрям гуманістичної педагогіки (мотивації, сили, натхнення, дій).

Принцип педагогіки емпайерменту:

1. розвиток у дошкільників впевненість у своїх силах і можливостях, відчуття власної відповідальності за свої дії та навчання. Для цього потрібно створити відповідні умови;
2. дитина повинна сама обрати власний стиль життя та рішення що до його виконання;
3. створити психологічний комфорт для вихованців за допомогою доступного змісту та спеціальних прийомів під час занять (вибір кожної дитини тих дій які вона може здійснити);
4. формувати у дітей позитивне ставлення, завзяття, почуття задоволення від виконаних дій орієнтованих на сталий розвиток.

За педагогікою-емпайермент, вихователь в процесі навчання може використовувати дану модель та стимулювати дітей до діяльності, використовуючи такі методи:

1. допомога вихованцям у сформуванні намірів;
2. допомога у постановці запитань;
3. надання зворотного зв'язку дітям дошкільного віку.

Учені М. Мелман та О. Пометун виокремлюють такі загальні принципи емпайермент-педагогіки:

- повага до особистості дитини, її підтримка;

- залучення всіх дітей до навчання з окресленням значущості кожного з них у цьому процесі;
- стимулювання активності дітей запитаннями, а не відповідями;
- побудова заняття на засадах комунікативності, продуктивного й толерантного співробітництва;
- довіра до дитини з боку педагога, надання їй можливості обрати спосіб дії, необхідні засоби й час для його реалізації;
- відсутність змагання, негативного оцінювання, тиску на дитину [3, с 49-50].

У процесі навчання важливу роль відіграє педагог, роль якого постійно змінюється. Він виступає організатором діяльності дошкільників, яких він навчає, підтримує, надихає, скеровує їхні дії в освіту сталого розвитку. Формує комфортні та безпечні умови навчальної діяльності. Демонструє відповідну модель поведінки орієнтовану на сталий розвиток. Розвиває у дошкільників креативне мислення, схиляє самостійно шукати відповіді на проблемні питання. Заохочує до самоперевірки своєї діяльності. Педагог виступає для дитини лідером, експертом, радником, помічником та організатором.

Отже, можна стверджувати що принципи які впроваджуються в заклади дошкільної освіти та зорієнтовані на сталий розвиток залежать від підготовки фахівців до цієї діяльності. Підготовка педагогів-вихователі орієнтованих на програму сталого розвитку це є цілісний спеціально організований процес, який направлений на сприйняття вихователями цінностей та формування готовності до провадження цілей та ідей освіти для сталого розвитку в процес навчання дітей в закладах дошкільної освіти.

Так, педагогіка емпатуерменту повністю відповідає меті та завданням освіти для сталого розвитку, вона є основою і течією підготовки педагогів до формування у дітей навичок, орієнтованих на сталий розвиток.

Першим кроком ознайомлення з педагогікою емпатуерменту для вихователя був тренінг-семінар «Теорія і методика освіти для сталого розвитку». Програма цього семінару направлена на ознайомлення педагога зі змістом освіти в концепції сталого розвитку.

Н. В. Гавриш, Н. М. Миськова виділили такі компоненти готовності педагогів-вихователів до формування у дошкільників навичок направлених на сталий розвиток:

1. ціннісний (формування ціннісного ставлення та особистого сприймання ідеї сталого розвитку);
2. когнітивний (формування системи знань до основних положень програми, їх чинників, провідних та теоретично-методичних засад курсу «Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку»);
3. поведінково-рефлексивний (розвиток активності та креативності вихователя щодо поширення ідей розвитку);
4. методичний (спрямований на формування професійних умінь і навичок, планування та організації навчально-освітньої діяльності за програмою «Дошкільнятам-освіта для сталого розвитку»та на основі принципів педагогіки емпатуерменту) [4].

У підготовці фахівців та суспільства в цілому важливу роль відіграють різні курси, тренінги, вебінари, виставки, акції, зустрічі, тематичні заходи орієнтовані на сталий розвиток.

Так наприклад у нашому місті Чернігів проходилися:

- 17 жовтня загальноміський суботник «День довілля», де чернігівці брали активну участь у прибиранні території міста.
- 22 квітня «День Землі», традиційно в цей день громадяни міста частково відмовляються від автомобілей, прибирають місто від сміття та займаються висадкою дерев.

Також у Чернігівських школах, закладах дошкільної освіти та вищих навчальних закладах є спеціально відведені місця для збору батарейок, лампочок та ін. Чернігів за організацію «Еко міста» і вже в 2019-2020 році місцева влада зайнялася встановленням сміттєвих баків для сортування сміття. Крім того екоактивістами м. Чернігова створена навчальна станція сортування сміття, де як діти так і дорослі можуть навчитися цій важливій справі. Також частина містян відмовилися від поліетиленових пакетів, замінивши їх на торбинки з тканини.

Не менше важливим фактором є участь у різноманітних заходах для обміну інформацією, досвідом, здобутків колег та їх досягнення.

Основна діяльність в закладах дошкільної освіти яка спрямована на сталий розвиток - це тематичний день, метою якого є формування у дошкільників розуміння постійно розвивати та виконувати певні дії. Програма містить три теми: спілкування, ресурси та подарунок, у кожній є підтеми. Кожна підтема містить певні дії (модель поведінки) які дошкільники відпрацьовують протягом двох тижнів як у садочку так і вдома.

Очікування результату від програми «Освіта для сталого розвитку»:

1. Дружелюбне ставлення до однолітків та оточуючих.
2. Підтримка психологічного і морального клімату в групі.
3. Розумне використання води та енергії.
4. Зменшення марних витрат сировини.
5. Зменшення кількості відходів.
6. Збереження та зміцнення свого здоров'я.

Отже, освіта для сталого розвитку це не нова форма освіти та не її частина, це сутність та мета сучасної освіти як засобу збереження, розвитку та існування навколишнього середовища. Вона формує новий зміст, мету, змінює форми екологічної освіти. Освіта для сталого розвитку тільки зароджується у дошкільній Україні, але вона вже повинна поширюватися на всі навчальні дисципліни та курси.

Для реалізації освітньої програми «Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку» потрібна підготовка вихователів, яка сприятиме формуванню особистих цінностей майбутніх педагогів, що призведе до появи в їхній поведінці вчинків та дій орієнтованих на сталий розвиток – модель, яку будуть наслідувати дошкільнята.

Література:

1. Гавриш Н., Пометун О. Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку: парціальна програма для системи дошкільної освіти. – К., 2019. – 33 с.

2. Освіта для сталого розвитку: науково-методичний посібник / О. Є. Висоцька. – Дніпропетровськ: Роял Принт, 2011. – 200 с
3. Муратова А. А. Ориентиры образования в интересах устойчивого развития в современных условиях // Экологическое образование в интересах устойчивого развития: материалы и докл. XVII Междунар. конф. Всерос. конф. «Образование в области изменения климата и альтернативной энергетики», Москва, 29 - 30 июня 2011 г. / сост. А. В. Федоров. – М.: Изд-во Зеленого креста, 2011. – 79 с.
4. Гавриш Н. В., Миськова Н. М. Підготовка вихователів до формування у дошкільників навичок, орієнтованих на сталий розвиток наукова стаття – Режим доступа: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=6096
5. Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку: навч.-метод. посіб. для дошкільних навч. закладів / Н. Гавриш, О. Саприкіна, О. Пометун; за заг. ред. О. Пометун. – Д.: «ЛІРА», 2014. – 120 с.
6. Стратегія сталого розвитку України до 2030 року. Проект-2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступа: URL: [file:///C:/Users/%D0%AE%D1%80%D0%B5%D1%86/Downloads/UNDP_Strategy_v06-optimized%20\(4\).pdf](file:///C:/Users/%D0%AE%D1%80%D0%B5%D1%86/Downloads/UNDP_Strategy_v06-optimized%20(4).pdf)